

foto Dintje Huiskamp

De pruikzwam

Van brandhout tot pronkstuk

— Menno W. Boomsluiters (landelijk coördinator Paddenstoelenmeetnetten)

Het kappen van bomen leidt vaak tot emotionele reacties. Het gaat soms niet om de boom zelf maar om een zeldzame paddenstoel die daarop groeit. In dit artikel wordt een succesvolle manier beschreven om noodzakelijke kap uit te voeren en tegelijkertijd een Europees zeldzame paddenstoel een nieuwe bestemming te geven. De methode is bij herhaling succesvol gebleken en kan rekenen op positieve reacties van het publiek.

> Bij de periodieke veiligheidscontrole van bomen is de aanwezigheid van een paddenstoel aan de voet, stam- of gestel-takken vrijwel altijd reden om de boom af te keuren en te laten vellen. Het betekent immers meestal dat de boom in verminderde gezondheid verkeert en aftakelt. Bij som-

mige aantastingen, zoals die van de reuzenzwam, kan de aftakeling heel snel gaan en kan de boom, nog vol in blad, plotseling omvallen. Iedereen die verantwoordelijk is voor bomen zal dat willen vermijden. Toch zijn niet alle paddenstoelen zulke agressieve bomenmoordenaars. Daarom is het jammer dat ze bij inspectie grotendeels over één kam geschoren worden. Een aantal soorten kan jarenlang op een boom groeien zonder noemenswaardige schade aan te richten. Voorbeelden zijn de berken- en eikenweerschijnzwam en de pruikzwam. Vooral deze laatste kan een spectaculaire verschijning zijn.

De pruikzwam

De pruikzwam staat op de internationale Rode Lijst van bedreigde paddenstoelen. Pruikzwammen komen vooral voor op oude beuken. Ze houden van dik hout. Daarnaast lijkt het erop dat ze meer verschijnen in boszomen en langs wegen. Aanwezigheid van deze soort trekt altijd veel aandacht van natuurliefhebbers en fotografen. En niet zonder reden. Het is een spectaculaire paddenstoel die zo groot kan worden als een voetbal. Het is moeilijk de pruikzwam te verwisselen met een andere soort. Alleen de zeldzame kammetjesstekelzwam lijkt erop. Beide soorten, zo blijkt uit recent onderzoek, zijn uitsluitend saprophyten (leven op dood hout) en geen para-

sieten (deze tasten levend hout aan). De kammetjesstekelzwam wordt bijna altijd gevonden op liggende dikke dode stammen van beuken in oude bossen. De pruikzwam komt meestal voor op levende bomen en leeft op het dode kernhout. Zeer waarschijnlijk is hij jaren aanwezig voordat het eerste vruchtlichaam verschijnt. Hij verschijnt meestal vanuit een oude wond op de stam, komt daarna in enkele weken tot volwassenheid en sterft vervolgens weer af. De zwamvlok blijft echter in leven en produceert in de jaren daarop nieuwe vruchtlichamen. Ook als de boom afsterft, blijven de pruikzwammen nog jaren verschijnen op de dode stam.

Al jaren worden de vruchtlichamen van de pruikzwam geteld binnen het Meetnet Bospaddenstoelen. Dit is een van de meetnetten van het Netwerk Ecologische Monitoring (www.netwerk-ecologischemonitoring.nl). Over de laatste vijf jaar zijn in Nederland zo'n 110 vruchtlichamen geteld op slechts in totaal 19 stammen. Het is dus duidelijk een zeldzame paddenstoel die het beschermen waard is.

Brandhout

Oude, vaak niet vitale, grote beuken met een pruikzwam erop worden, vooral als ze langs de weg staan, snel gekapt en tot brandhout verzaagd. Hiermee wordt ook deze zeldzame paddenstoel

21 september 2014

28 september 2014

4 oktober 2014

foto's Dinië Huiskamp

zijn kans ontnomen om zijn sporen te verspreiden. Prima, zult u zeggen, want straks heb je een heel bos vol met die dingen. Pruikzwammen hebben echter opvallend veel moeite om voor nageslacht te zorgen. Er gaan jaren voorbij voordat een van de vele miljarden sporen die ze produceren voor nageslacht zorgt.

Het kappen van een boom waarin een pruikzwam verschijnt levert regelmatig veel weerstand op bij het publiek. Noodzakelijke werkzaamheden kunnen erdoor vertraagd worden. Er zijn echter maatregelen te treffen die met een kleine investering veel goodwill opleveren.

Elk jaar nieuwe pruikzwammen

Enkele jaren geleden kreeg ik de kans om een grote stam waarop een pruikzwam voor het derde jaar verscheen een betere bestemming te geven dan de houtkachel. De paddenstoel was opgedoken in een gat in de stam op een meter hoogte en

stond langs een drukke verkeersweg. Dit gat zat er overigens al tientallen jaren, maar had naar mijn weten nooit eerder een vruchtlichaam geproduceerd. Het bedrijf dat in opdracht de boom had gekapt, was bereid om een flink stuk van de stam met daarin de plek waar de pruikzwam verscheen was op een plek in Landgoed Tongeren te leggen. Bij het plaatsen van de stam werd de grond iets opengekrabd zodat de stam een goed contact had met de bodem. Ook werd ervoor gezorgd dat het gat waar de paddenstoel zat niet vol zou lopen tijdens een regenbui. De stam werd opgenomen in de monitoring van het Meetnet Bospaddenstoelen en het wachten was daarna op de nazomer. Zou de pruikzwam terugkomen? We werden niet teleurgesteld en hoewel pruikzwammen vaak een jaar overslaan, heeft deze tot nu toe elk jaar nieuwe pruikzwammen geproduceerd. In de tussentijd heeft Natuurmonumenten in 2013 met succes dit experiment herhaald met

een stam van een beuk die gekapt werd langs de provinciale weg N224 tussen Arnhem en Ede ter hoogte van het natuurgebied Planken Wambuis. De stam is neergelegd langs een wandelroute en in plaats van een trekpleister die voor gevaarlijke situaties zorgde met fotografen langs een drukke verkeersweg is de pruikzwam nu op een rustige plek te bekijken.

Om verzekerd te zijn van succes is het noodzakelijk een stuk stam van minimaal 3,5 meter lang in zijn geheel te vervoeren. Daarna kan de stam in overleg met een boseigenaar op een beschaduwde plek neergelegd worden in een iets opengekrabde bosbodem. In het eerste geval werd de stam zo'n 8 kilometer verderop geplaatst. In het tweede voorbeeld was dit vlakbij de kapplaats. In beide gevallen leverde de actie behoorlijk wat positieve pr op voor de uitvoerder.<

Menno W. Boomsluiters, mennowb@xs4all.nl

Het plaatsen van het stamstuk

foto Menno Boomsluiters